Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015:

Adroddiad cynnydd ar gyfer y cyfnod o 29 Ebrill 2015 hyd 31 Mawrth 2017

© Hawlfraint y Goron Ionawr 2018 WG33806 ISBN digidol 978-1-78903-381-6

Trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol: Adroddiad cynnydd ar gyfer y cyfnod o 29 Ebrill 2015 hyd 31 Mawrth 2017.

Yn unol ag adran 12 o Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 (‘y Ddeddf’), rhaid i Weinidogion Cymru, mewn cysylltiad â phob blwyddyn ariannol, gyhoeddi adroddiad sy’n rhoi sylw i’r canlynol:

- ✓ y cynnydd a wnaed o ran cyflawni’r amcanion yn y strategaeth genedlaethol ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol (2016-2021);

- ✓ y cynnydd sydd wedi ei wneud tuag at gyflawni diben Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 yng Nghymru (gan gyfeirio at y dangosyddion cenedlaethol)

- ✓ rhagfynegiadau o dueddiadau tebygol yn y dyfodol ac unrhyw ddata dadansoddol eraill (os yw’n cael ei gyhoeddi yn ystod y cyfnod o 12 mis sy’n dechrau â dyddiad etholiad cyffredinol)

Mae’r adroddiad hwn yn ymdrin â’r cyfnod rhwng y dyddiad y daeth adran 12 o’r Ddeddf i rym (5 Hydref 2015) a diwedd y flwyddyn ariannol ganlynol (31 Mawrth 2017). Gan nad yw’r adroddiad hwn yn cael ei gyhoeddi o fewn 12 mis o etholiadau diwethaf y Cynulliad nid yw’n cynnwys rhagfynegiadau o dueddiadau tebygol ar gyfer 2017-2018. Yn unol â’r Ddeddf, dylid cyhoeddi adroddiad ar gyfer pob blwyddyn ariannol, ac yn y dyfodol, bydd adroddiad blynyddol ar gael bob blwyddyn yn amlinellu’r cynnydd.

Sylwer

Mae’r Ddeddf yn nodi y dylai cynnydd sydd wedi ei wneud tuag at gyflawni diben Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol (Cymru) 2015 yng Nghymru gael ei adrodd drwy gyfeirio at y dangosyddion cenedlaethol. Nid yw’r dangosyddion cenedlaethol wedi’u cyhoeddi eto, felly rhoddwyd amlinelliad cronolegol o’r cynnydd. Rhagwelir y bydd y Dangosyddion Cenedlaethol yn cael eu cyhoeddi yn 2018, dan oruchwyliaeth y Cynghorydd Cenedlaethol newydd.

Mae’r Ddeddf hefyd yn nodi y dylai’r adroddiad hwn gynnwys esboniad o unrhyw ddiwygiadau i’r strategaeth. Ni wnaethpwyd unrhyw ddiwygiadau.

Dyddiad	Amcan strategol perthynol (Strategaeth Genedlaethol ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol 2016-2021) a/neu adran berthynol o'r Ddeddf	Cynnydd
Mehefin 2015	**Amcan 4:** Rhoi blaenoriaeth i ymyrryd yn gynnar ac atal. **A.15** Pŵer i ddyroddi canllawiau statudol i awdurdod perthnasol ar y modd y dylai'r awdurdod arfer ei swyddogaethau gyda golwg ar gyfrannu at ymgyrraedd at ddiben y Ddeddf hon.	**Lansio cynllun peilot "Gofyn a Gweithredu" ar ddau safle mabwysiadu'n gynnar.** Proses o ymholi wedi'i dargedu, i'w weithredu ar draws y gwasanaethau cyhoeddus er mwyn adnabod trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yw "Gofyn a Gweithredu". Mae tua 1300 o weithwyr Bwrdd Iechyd Abertawe Bro Morgannwg ac awdurdodau lleol Gwent wedi cael eu hyfforddi i "Ofyn a Gweithredu" Bydd y cynllun peilot hwn yn darparu model "Gofyn a Gweithredu" clir a fydd yn cael ei gyflwyno a'i roi ar brawf yn raddol mewn ardaloedd eraill yn 2017.
Gorffennaf 2015	**A.20** Rhaid i Weinidogion Cymru benodi person fel Cynghorydd Cenedlaethol	**Penodi'r Cynghorydd Cenedlaethol** Y Cynghorydd Cenedlaethol cyntaf ar gyfer Trais yn erbyn Menywod, Trais sy'n seiliedig ar Rywedd, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.
Medi 2015	**Amcan 5:** Hyfforddi gweithwyr proffesiynol perthnasol i ddarparu ymatebion effeithiol, amserol a phriodol i ddioddefwyr a goroeswyr.	**Lansio gwasanaeth eDdysgu ar gyfer trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol** Mae'r gwasanaeth eDdysgu hwn yn darparu hyfforddiant sylfaenol, di-dâl am drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ac mae ar gael i bawb yng Nghymru. Mae dros 25,000 o weithwyr mewn awdurdodau perthnasol. https://learning.wales.nhs.uk/?lang=cy

Medi 2015	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser.	**Prosiect Cyfranogiad Ieuenctid** Ariannodd Llywodraeth Cymru BAWSO ac NSPCC Cymru i weithio ar y cyd ar brosiect cyfranogiad ieuenctid arloesol, a fyddai'n mynd i'r afael â materion yn ymwneud â hawliau merched ifanc ac arferion niweidiol, yn enwedig anffurfio organau cenhedlu benywod (FGM).
Hydref 2015	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser.	**Canllaw Arferion Da: Dull Addysg Gyfan o fynd i'r afael â Thrais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yng Nghymru** Cyhoeddasom y canllaw arferion da hwn. Mae'r canllaw hwn yn cydnabod pwysigrwydd lleoliadau addysg fel amgylchedd lle gellir meithrin agweddau cadarnhaol tuag at gydraddoldeb rhywiol a chydberthnasau iach a llawn parch.
Rhagfyr 2015	**A.11** Cyhoeddi dangosyddion ("dangosyddion cenedlaethol") y gellir eu cymhwyso at y diben o fesur cynnydd tuag at gyflawni diben y Ddeddf hon.	**Sefydlwyd Grŵp Gorchwyl a Gorffen i ddatblygu'r Dangosyddion Cenedlaethol** Bydd gan y Grŵp Gorchwyl a Gorffen rôl gynghorol ac ymgynghorol yn hytrach na rôl gwneud penderfyniadau. Rhagwelir y bydd y Dangosyddion Cenedlaethol yn cael eu cyhoeddi yn 2018.
Rhagfyr 2015	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser.	**Cynhadledd Addysg Genedlaethol – Cadw Dysgwyr yn Ddiogel – Busnes Pawb** Cynaliasom gynhadledd addysg ar gyfer Cymru gyfan gyda'r Adran Addysg a Sgiliau, gan ganolbwyntio ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol. Yn y gynhadledd lansiwyd adnodd newydd yn ymwneud â chamfanteisio'n rhywiol ar blant a rhoddwyd cymorth a chefnogaeth ymarferol i ymarferwyr addysg sy'n mynd i'r afael â phob agwedd ar drais sy'n seiliedig ar rywedd.
Mawrth 2016	**Amcan 5:** Hyfforddi gweithwyr proffesiynol perthnasol i ddarparu ymatebion effeithiol, amserol a phriodol i ddioddefwyr a goroeswyr **A.15** Pŵer i ddyroddi canllawiau statudol i awdurdod perthnasol ar y	**Cyhoeddi canllawiau statudol ar y Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol.** Am y tro cyntaf, mae safonau wedi'u gosod ar gyfer **hyfforddiant sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a cham-drin rhywiol**, gan godi proffil y materion hyn a diweddaru sgiliau'r gwasanaethau cyhoeddus er mwyn ymateb yn well i'r bobl sy'n cael profiad ohonynt.

	modd y dylai'r awdurdod arfer ei swyddogaethau gyda golwg ar gyfrannu at ymgyrraedd at ddiben y Ddeddf hon	**Ers cyhoeddi'r Fframwaith Hyfforddi Cenedlaethol mae Llywodraeth Cymru wedi:** -Ariannu hyfforddiant wedi'i dargedu ar gyfer gweithwyr cam-drin domestig ym mhob rhan o'r wlad, gan gynyddu nifer y gweithwyr proffesiynol cymwys, arbenigol yng Nghymru yn sylweddol. -Cynnig bwrsari i roi sylw i fwlch mewn hyfforddiant ar gyfer Cynghorwyr Trais Rhywiol Annibynnol arbenigol. -Darparu'r cwrs hyfforddiant cyntaf drwy gyfrwng y Gymraeg i reolwyr gwasanaeth arbenigol. -Creu cyrsiau hyfforddiant newydd ar gyfer gweithwyr argyfwng trais rhywiol a chwnselwyr. -Creu maes llafur pynciau arbenigol o unedau achrededig Agored Cymru i helpu i safoni hyfforddiant Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol ledled Cymru. -Creu cyfres o ffilmiau wedi'u hanelu at arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus er mwyn codi ymwybyddiaeth o Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol. Mae'r ffilmiau wedi cael eu gwylio dros 6,500 o weithiau.
Mawrth 2016	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser.	**Cyhoeddi canllaw codi ymwybyddiaeth i lywodraethwyr ysgolion** Mae'r canllaw'n cynnwys nifer o gamau y gall llywodraethwyr eu cymryd er mwyn gwneud eu hysgol yn fwy diogel.
Mehefin 2016	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser.	**Adolygu'r adnoddau addysgu presennol sy'n ymwneud â pherthnasoedd iach a thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol** Fel rhan o'r pecyn o fesurau addysgol a ddatblygwyd i helpu i weithredu'r Ddeddf, comisiynwyd Cymorth i Fenywod Cymru mewn partneriaeth ag AVA (Against Violence and Abuse) i ymchwilio a pharatoi pecyn o'r deunyddiau ymarfer gorau yn ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol sy'n cael eu

		hargymell. Cyhoeddwyd y pecyn i ddarparu gwybodaeth ac arweiniad i ddarparwyr addysg gynradd, uwchradd a phellach.
Mehefin 2016	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser	**Perthnasoedd Iach** Comisiynwyd Estyn i gynnal adolygiad o addysg perthnasoedd iach sy'n bodoli mewn ysgolion. Mae'r adroddiad yn darparu llinell sylfaen sy'n dangos i ba raddau y mae addysg perthnasoedd iach yn cael ei darparu i ddisgyblion mewn ysgolion ledled Cymru ac yn argymell sut y gellid gwella'r ddarpariaeth bresennol.
Awst 2016	**Amcan 6:** Rhoi mynediad cyfartal i ddioddefwyr at wasanaethau ledled Cymru, a'r rheini'n wasanaethau holistaidd o ansawdd uchel y darperir adnoddau priodol ar eu cyfer, sy'n seiliedig ar gryfderau, sy'n cael eu harwain gan anghenion ac sy'n ymatebol i rywedd. **A.15** Pŵer i ddyroddi canllawiau statudol.	**Comisiynu Canllawiau i wasanaethau trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.** Bu'r swyddogion yn gweithio gyda Sefydliad Banc Lloyds i greu pecyn comisiynu cydweithredol ar gyfer gwasanaethau trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yng Nghymru a lansiwyd yn Awst 2016. Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnwys y grŵp gorchwyl a gorffen cyllid cynaliadwy yn y gwaith o gynhyrchu canllawiau drafft a bydd yn ymgynghori'n ffurfiol ynglŷn â'r canllawiau cyn eu rhoi gerbron y Cynulliad yn 2018.
Tachwedd 2016	**A.3** Dyletswydd i baratoi, cyhoeddi ac adolygu strategaeth genedlaethol **A. 4** Dyletswydd i weithredu'r strategaeth genedlaethol	**Strategaeth Genedlaethol ar Drais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol – Fframwaith Darparu 2016-2021** Mae'r Strategaeth Genedlaethol yn amlinellu chwe amcan y mae Gweinidogion Cymru'n disgwyl y byddant wedi'u cyflawni erbyn Tachwedd 2021. Mae'n seiliedig ar ymgynghoriad â goroeswyr a rhanddeiliaid. Yn Chwefror 2017 sefydlwyd grŵp gorchwyl a gorffen i ddatblygu fframwaith darparu ar gyfer y strategaeth.
Chwefror 2017	**Amcan 6:** Rhoi mynediad cyfartal i ddioddefwyr at wasanaethau ledled Cymru, a'r rheini'n wasanaethau holistaidd o ansawdd uchel y darperir adnoddau priodol ar eu cyfer, sy'n	**Trefniadau a phrosesau comisiynu rhanbarthol a lleol a chynhyrchu canllawiau comisiynu statudol.** Ymunodd gweithiwr ar secondiad sydd â gwybodaeth arbenigol am ddiogelwch cymunedol â Llywodraeth Cymru yn gynnar yn 2017 i ddatblygu dull gweithredu rhanbarthol arfaethedig ar gyfer ariannu a

	seiliedig ar gryfderau, sy'n cael eu harwain gan anghenion ac sy'n ymatebol i rywedd.	darparu gwasanaethau rhwng awdurdodau lleol a sefydliadau'r Trydydd Sector. Sefydlwyd grŵp gorchwyl a gorffen amlasiantaeth i ddatblygu model cyllid cynaliadwy, gan gynnwys archwilio trefniadau a phrosesau comisiynu rhanbarthol a lleol priodol a chynhyrchu canllawiau comisiynu statudol. Os bydd y cynnig i ranbartholi'n cael ei dderbyn, a bod y canllawiau'n cael eu gwneud yn statudol, cynhelir ymgynghoriad.
Chwefror 2017	**Amcan 2**: Cynyddu ymwybyddiaeth plant a phobl ifanc o bwysigrwydd perthnasoedd diogel, cyfartal ac iach a'r ffaith fod ymddygiad camdriniol yn anghywir bob amser. Mae adran 9 o Ddeddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol wedi diwygio adran 29 o Ddeddf Addysg 1996 i roi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau yn ymwneud â gwybodaeth am ddarpariaeth addysgol i hybu diben Deddf Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol.	**Panel Arbenigol ar Ryw a Pherthnasoedd** Sefydlodd Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg banel arbenigol i ddarparu cyngor a chefnogaeth i Lywodraeth Cymru ar faterion yn ymwneud â darparu addysg Perthnasoedd Iach yn y cwricwlwm presennol. Roedd swyddogion o'r tîm Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol yn aelodau o'r Panel. Bydd y gwaith hwn yn sail i unrhyw reoliadau posibl a wneir dan adran 29 o Ddeddf Addysg 1996.
Mawrth 2017	**Amcan 1:** Cynyddu ymwybyddiaeth a herio agweddau ynghylch trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol ar draws poblogaeth Cymru.	**Cyfathrebu** Sefydlwyd grŵp Cyfathrebu Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol i ddarparu gwybodaeth i ymgyrchoedd Llywodraeth Cymru yn y dyfodol ar drais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol a darparu adborth wrth i'r ymgyrchoedd hyn ddatblygu.

		Bydd y gwaith hwn yn cael ei wneud o fewn Fframwaith Cyfathrebu Trais yn erbyn Menywod, Cam-drin Domestig a Thrais Rhywiol er mwyn gwella cydlyniant gweithgareddau cyfathrebu ledled Cymru.
Mawrth 2017	**Amcan 3**: Mwy o ffocws ar ddwyn cyflawnwyr i gyfrif, a darparu ymyriadau a chymorth iddynt newid eu hymddygiad gyda phwyslais ar ddiogelwch y dioddefwr.	**Prosiect Cyflawnwyr.** Ymunodd gweithiwr ar secondiad o Wasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Mawrhydi â Llywodraeth Cymru yn gynnar yn 2017 i ddatblygu'r gwaith hwn.

Ymchwil a data sy'n dod i'r amlwg ac sy'n cael effaith ar wneud polisïau yn ymwneud â thrais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol yng Nghymru.

Cyhoeddwyd llawer o ymchwil yn ystod y cyfnod y mae'r adroddiad hwn yn ymwneud ag ef. Mae ymchwil yn cael ei nodi yma os yw'n uniongyrchol berthnasol at ddiben y Ddeddf.

A Cry for Health
Yn Nhachwedd 2016 cyhoeddodd Safelives "A cry for health". Mae gan yr ymchwil hwn oblygiadau uniongyrchol o ran gweithredu "Gofyn a Gweithredu" ac o ran rôl Iechyd mewn trais yn erbyn menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

Roedd yr ymchwil yn disgrifio'r cysylltiad annatod rhwng cam-drin domestig ac iechyd. Canfu'r ymchwil fod gan bron i 60% o'r dioddefwyr a nodwyd mewn ysbytai bryderon iechyd meddwl a bod gan bron i hanner (49%) y dioddefwyr a nodwyd mewn ysbytai anhwylder straen wedi trawma (PTSD).

Roedd yr ymchwil hefyd yn awgrymu bod gweithwyr proffesiynol ym maes iechyd yn colli cyfleoedd i gefnogi dioddefwyr a lleihau'r effaith ar eu hiechyd a'u lles, ond os nad oes cefnogaeth arbenigol yn cael ei darparu i ymateb i achos o gam-drin domestig sy'n cael ei ddatgelu, nid yw staff clinigol yn debygol o ofyn amdano. Bydd y canfyddiad hwn yn sail i'r gwaith o gyflwyno "Gofyn a Gweithredu".

Adroddiad Femicide Census

Yn Rhagfyr 2016, rhyddhawyd adroddiad Femicide Census, sy'n seiliedig ar waith Karen Ingala Smith a Chymorth i Fenywod â chefnogaeth gan Freshfields Bruckhaus Deringer LLP a Deloitte LLP. Mae'n cynnwys gwybodaeth am gyfnod o saith mlynedd am 936 o fenywod yng Nghymru a Lloegr gafodd eu lladd gan ddynion.

Er nad yw'r adroddiad hwn yn cyfeirio'n benodol at Lywodraeth Cymru, mae'n darparu data defnyddiol a bydd ei argymhellion yn cael eu hystyried yng Nghymru.

Project Mirabal - Domestic Violence Perpetrators - Changing the Story

Dechreuodd yr ymchwil hwn yn 2009 a chafodd ei lansio'n ffurfiol yn Ionawr 2015. Ei nod oedd canfod a yw rhaglenni ar gyfer cyflawnwyr trais domestig yn llwyddo i leihau trais a chamdriniaeth gan ddynion ac yn rhoi mwy o ryddid i fenywod a phlant. Roedd hefyd yn ystyried sut y gellir galw cyflawnwyr i gyfrif, oherwydd hyd yn oed os yw Rhaglenni ar gyfer Cyflawnwyr Trais Domestig yn gweithio, mae eu capasiti cyfyngedig yn golygu nad yw'r rhan fwyaf o ddynion yn eu defnyddio.

Saving Services to Save Lives

Cyhoeddwyd yr ymchwil hwn yn gynnar yn 2016 gan Gymorth i Fenywod Cymru ac roedd yn seiliedig ar brofiad 23 o wasanaethau arbenigol yng Nghymru. Roedd yn gwneud argymhellion ynglŷn â threfniadau cyllid cynaliadwy a chomisiynu a fydd yn cael eu hystyried fel rhan o'r gwaith sydd wedi'i gynllunio ar y materion hyn.